

27 грудня 2009 оновлюючи сторінку, я писав «Чотирнадцять років тому (відразу після виходу відомого Указу Президента України від 08.08.1995 р. та до прийняття нової Конституції України, в якій відсутня колективна власність на землю) я написав цю статтю. Вона була пізніше (з уточненими показниками) також передрукована в незалежній, на той час, фермерській газеті, яка мала гарну назву: «Наш час». То справді був наш час !... Жаль, що омріяний час так і не настав..., - через не всім відомі причини...

Сьогодні минуло 19 років... І що ж ???...

Варто перечитати.

Всеукраїнська газета «Наш час» від 3 жовтня 1997 року

Ринкові відносини і демократична держава без власника землі немислимі

Українська земля розташована досить добре в світовому просторі порівнюючи з іншими державами.

Вона багата водами, надрами, ґрунтами, рослинним і тваринним світом. Створено поселення, відповідний народногосподарський виробничий комплекс, інфраструктуру. Певною мірою розвинута наука і техніка. Кардинально змінюючи політичний устрій держави і створюючи національну економічну політику в Україні, зроблено багато кроків, зокрема впроваджено приватну власність на землю тощо.

Однак, продовжує існувати надумана система управління й розпорядження землею та її природними ресурсами, у центрі якої залишаються відомчі та кланові інтереси.

Відбувається, до кінця необдумане, поспішність в приватизації та колективізації земель без комплексного бачення перспективи розвитку інфраструктури, населених пунктів, шляхів відновлення та створення агролісоландшафтів. Земельні реформування, в основному, зводяться до аграрних, хоч перспектива використання ґрунтів (основне національне багатство України) потребує особливого підходу.

Оскільки земельні реформування є незворотними, назріла крайня потреба змінити політику й економіку земельних відносин.

Розглянемо деякі положення існуючих земельних відносин та, чи відповідають вони суті та змісту сучасних вимог?

Ні, не відповідають! Чому?

Перш за все не відповідають своїй суті запроваджені та вживані в цій сфері комуністичною «елітою», багатьма вченими, державними мужами, аграрними керівниками самі визначення, слова та вирази, які й сьогодні наповнюють нормативні документи, різні публікації, ефірний простір та голови багатьох ще мало свідомих людей.

Під словом «землі» чи «земельні ресурси» переважно розуміють поле, ґрунт. Коли вживають слово «село», то розуміють: «Колхоз» чи «Совхоз» і навпаки. Говорять, що землю необхідно віддати селянам. А як бути в місті чи в

селищі міського типу? А що таке: «В нашем колхозе (совхозе) – два-три села»? У колгоспі можуть бути свині, корови, а не села. Як розуміти «пріоритетний розвиток села та агропромислового комплексу»?

А, як реалізувати вираз: «Земля повинна належати тим, хто її обробляє»?

Чи всі товаровиробники однаковою мірою пов'язані з обробітком землі і чи мають сплачувати лише земельний податок?

Чому господарства, використовуючи енергоресурси, добрива, гербіциди за світовими цінами, виробляють на кращих землях продукцію, яка реалізується не за нижчими цінами, а заробітна плата у наших колгоспників у десятки разів нижча від фермерів Німеччини, Данії...?

Кого вважати «сільськогосподарським товаровиробником»?.. Хто насправді сільськогосподарський товаровиробник – голова спілки, бухгалтер, комірник, механізатор, агроном чи працівник колгоспної цегельні й кому ж давати дотації...?

Чим відрізняється робітник міського ковбасного цеху від сільського?

Чому колективна власність на землю, її ґрунти, води, ліси, надра та колективна господарка не ліквідують колективної безвідповідальності за охорону і раціональне використання ґрунтів?..

Чому зі зміною вивісок та лозунгів не змінюється суть земельних відносин? Як би не змінювали назви колективних господарств, суть великого землевласника, а не господаря землі залишається та сама і скорочено називається КОЛГОСП.

Таких «Чому?» і «Як?» дуже багато, і вони мають пряме відношення до наведення елементарного порядку, особливо на початку реформування.

Із введенням в Україні надуманої колективної форми власності на землю, опоненти приватної власності на землю та побудови суверенної демократичної держави втовкмачують, як панацею, думку про «рівноправність» усіх форм власності, про недопустимість фермерського руху на базі існуючих колгоспів, мовляв «фермер не нагодує державу» та багато іншого.

Оскільки в цьому просторі, особливо, владні сільськогосподарські структури різних рівнів та мастей найактивніше продовжують форсувати фактично прихований від землероба, інтерес зиску від колективної власності на землю та експлуатації тих, хто її обробляє, шляхом утримання колективних господарств (скорочено – КОЛГОСПІВ, або - КОМУН), то доцільно деталізувати окремі, положення ринку землі.

Для цього розглянемо через РЕНТИ дещо в спрощеному вигляді дійсну економіку родючих земель в сільськогосподарському виробництві, про яку не дуже розказують, а натомість лякають людей якщо не податками на землю, то ринком землі, або «не можливою» вільною працею на ній без начальства колгоспу, агрофірми, селянської спілки, акціонерного товариства, чи ще якого ЛТД.

І РЕНТА –

Плата за природну родючість землі

Якщо, наприклад, ви маєте гектар ріллі, який дає 30 ц зерна, то виникає запитання, чи в цьому зерні є тільки

енергія праці, солярки, гербіцидів, чи якась ще інша? А яка частка в цьому зерні енергії сонця, ґрунту, води (від Бога)? Наша Україна це не піски Африки чи холоди Сибіру, тому енергія ґрунтів, води, сонця втілена в продукцію й є та частка енергії – наше національне багатство. Цю частку прибутку повинен сплачувати кожний, хто використовує це багатство: чи власник, чи орендар, землі. Сплата до відповідного бюджету повинна здійснюватися відповідно до родючості ґрунтів і природно-кліматичних умов, це і є І рента.

II РЕНТА

Плата за власність на землю

Нехай у вас один гектар землі і в мене один гектар.

Потенційна родючість однакова – хай по 30 ц зерна. Ви і я повинні сплатити першу ренту, але ви цей гектар маєте у власності, а я орендую. Ви не платите нічого, а я повинен сплатити ще й орендну плату орендодавцю. Ця плата повинна бути не нижчою ставки банківського проценту. Бо, якщо ви купили землю, то вона повинна давати прибуток не менший, ніж поклали б ці гроші у банк під проценти. І тільки ця плата визначає ринкову вартість землі. Наприклад, щорічна плата, помножена на 25 чи 50 років – складе купівельну вартість гектара землі, і тільки в цій частині держава як власник, на даному етапі передає безплатно у власність тому чи іншому громадянину землю, позбуваючись орендної плати до держави. На величину цієї ренти також впливають різноманітні фактори: розміщення ділянки до ринку збуту, потенціального її поліпшення, тощо.

III РЕНТА –

Плата за додатково вкладену працю

Наприклад, ви і я маємо той самий гектар землі. Ви і я сплачуємо першу ренту. Ви є власником землі, а я орендарем. Я ще повинен платити орендну плату, а ви – ні. Але ви кращий господар. Встаєте раніше, вчасно проводити відповідні роботи, додатково підживили посіви і знищили бур'яни тощо. Ви одержали по 40 ц зерна, а я тільки 30 ц. Одержані додатково 10 ц зерна повністю повинні залишитись вам, як товаровиробнику за додаткову працю, це і є III рента – додаткова винагорода за господарське ставлення до землі.

IV РЕНТА. –

Монопольна рента.

Монопольна рента утворюється в результаті продажу продукції за монопольними цінами, які перевищують фактичну вартість, включаючи затрати праці, рентабельність та вищевказані ренти. Для одержання монопольної ренти будь-яким шляхом усувається вільна конкуренція. На сьогодні вважаємо, найбільшою антидержавною діяльністю є створення штучних перешкод для виробництва і реалізації продукції власними ефективними товаровиробниками на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також вільного доступу через кордони, особливо в час реформ, іноземної продукції, яку можна виробити в Україні. Ці питання повинні регулюватися на державному рівні, бути пріоритетом держави і гарантом захисту усіх її громадян, і в першу чергу ефективних товаровиробників.

Чи враховувались ці та інші важливі аксіоми при формуванні законодавчого простору земельних

реформувань і чи взагалі є виважена й до кінця продумана на державному рівні відповідна Концепція та Програма з урахуванням регіональних особливостей?..

Проаналізуємо хід політики земельних реформувань в аграрному секторі, як вона відповідає економічним законом та лозунгам «земля повинна належать тим, хто її обробляє», «вільний вибір форм власності та господарювання».

Позитивним є намагання Президента України передати шляхом роздержавлення частини земель товарного сільськогосподарського виробництва у приватну власність певній частині громадян для добровільного утворення на приватній основі та особистої праці ефективних господарів. Розмір таких господарств мав би бути різноманітним, враховуючи конкретні природно-кліматичні умови, структуру виробництва тих чи інших культур, перспективу розвитку території, необхідну трансформацію угідь та реструктуризацію надуманих і не життєздатних виробництв.

Проте, при наявності третьої (колективної) власності на землю, держава позбувається своєї власності і другий етап – паювання землі не можна називати роздержавленням, хіба що розколективізацією.

Так зване «роздержавлення» шляхом паювання земель, переданих у колективну власність на цілих територіях (в

більшості випадків це декілька населених пунктів), начебто, нагадує, особливо для рядових колгоспників і пенсіонерів, лозунги «добровільного та рівноправного розвитку всіх форм власності на землю», «реальної власності на продукт своєї праці», «добровільного та вільного виходу із своєю землею на волю», або одержання із «нового» колгоспу вигоди набагато більшої, ніж було до цього часу.

Однак, з'ясуємо деякі особливості, що виникають при цьому.

Всього земель товарного сільськогосподарського призначення станом на 01.01.1996 року налічується 35 184 тис. га, в тому числі: ріллі – 29 185 тис. га. З них у використанні колгоспів, радгоспів, науково-дослідних та інших державних, кооперативних сільськогосподарських підприємств – 97, 7% (34 362 тис. га с/г угідь, в тому числі: 28437 тис. га ріллі), а в селянських (фермерських) господарствах тільки – 2,3 % (822 тис. га, в тому числі: ріллі – 654 тис. га).

То ж як, маючи не цілих 3% землі можна скласти конкуренцію для – 97%, і чому 3 % (нехай 7-10%) повинні нагодувати цілу державу?..

Якщо взяти ідеальні умови, коли буде відведено для фермерства 7-10% землі, створено резервний фонд до 15, який залишатиметься в постійному користуванні колективних господарств, і ще до 5% землі залишиться під науково-дослідними та іншими господарствами (землі, які не підлягають паюванню і роздержавленню), то в колективну власність безперешкодно перейде (на жаль – це відбувається – передано в колективну власність понад 20 млн. га землі) не менше 70 % усіх товарних

сільськогосподарських угідь.

Якщо сталінська колективізація за централізованими органами управління різного рівня та різної масті закріпила землю на «вічне користування», пізніше в постійне користування, то тепер цей "колектив" стає землевласником понад 24-х млн. га с/г угідь, в тому числі майже 20 млн. га ріллі.

У такому колективі (колгоспі) пайовиків, включаючи усіх працівників сільськогосподарських підприємств і установ, дійсні товаровиробники (землероби і тваринники), які мають пряме відношення до землі, складають в середньому 18-25% - “один с сошкой – семеро с ложкой”.

Якщо б усі працівники ферм і полів (ті, хто обробляє землю) вийшли із такого колективного господарства із своєю часткою землі, то три із чотирьох частини, а це близько 18 млн. га с/г угідь, в тому числі: 15 млн. га ріллі залишаються в поза державного умовного землевласника, який не обробляє землю. Такий надуманий монополіст-землевласник (голови колгоспів, бухгалтери, економісти та інша грамотна верхівка, яка орендуватиме таку власність) є і буде державою в державі.

Вони (великі землевласники - орендарі) вестимуть свій нерегульований і невидимий ринок, який включатиме монопольну поза державну здачу в оренду (суборенду) землі приватним товаровиробникам (на зразок «українських корейців») або найманим працівникам за високу плату, присвоюючи ренти тощо. Ось для чого їм потрібна колективна власність на землю, ось чому вони добиваються сплати власній державі тільки символічних податків за колективну власність на землю та

запровадження низької орендної плати із колгоспної комори колгоспникам чи так званим акціонерам-власникам паїв у колективній власності.

Розглядаючи і виводячи закони економіки землі, К. Маркс у «Капіталі» за редакцією Ф. Енгельса довів: «Цей закон пояснює дивовижну живучість класу великих землевласників. Ніякий інший клас суспільства не живе так марнотратно, як цей, ніякий інший не пред'являє такої претензії на традиційну «становищу відповідну» розкіш, звідки б не діставалися для цього гроші, ніякий інший клас не залазить з таким легким серцем у борги. І проте він завжди виходить із становища завдяки капіталові, який інші люди вклали в землю і який дає йому ренту поза всяким співвідношенням з прибутками, що їх одержує від землі капіталіст».

Ось чому так легко записують рядовим і не рядовим колгоспникам поряд з майновими паями і пропайновані борги колгоспу – все нові й нові..., прив'язуючи їх на вічно до нового колгоспу, як вічного боржника і раба системи. Такий раб мусить робити те, що скаже «більшість» на зборах і буде вкидати навіть на виборах в урну бюлетень мовчазливо, – як скаже колгоспна «більшість».

Таким чином немислимі ні ринкові відносини та здорова конкуренція ні побудова правової демократичної держави без реального власника на землю.

Земля повинна розглядатись як складний територіально-просторовий, природно-ресурсний, соціально-економічний комплекс, спрямований на розвій життєвого рівня та науково-виробничого потенціалу держави, регіону, місцевості та кожного громадянина

України зокрема.

Національна земельна політика і економіка не повинна зводиться тільки до аграрної політики.

З цією метою необхідно:

1. Розмежувати функції державного регулювання земельних відносин і управління єдиним земельним фондом та його природними ресурсами від функцій користувачів (власників, орендарів) землі, їх відомоств.
2. Встановити, що розпоряджаючись землею, одночасно розпоряджаємось природними ресурсами, будівельними тощо. Внести відповідні зміни і поняття землі, як нерухомого маєтку. Впорядковувати відомчі інтереси щодо надуманого земельного, містобудівного, водного, лісового та інших кадастрів.
3. Запровадити державне управління єдиним земельним фондом (маєтком) і дієве регулювання земельних відносин на всіх рівнях державної влади, поклавши в основу земельно-територіальний устрій Рад базового рівня в розрізі населених пунктів. При цьому створювати багатоцільові кадастрові бази даних та моніторингу землі на основі геоінформаційних комп'ютерних систем і негайно запровадити як основу цієї системи – земельно-реєстраційну.
4. Визначити величину земельних рент, які не можуть бути присвоєні внаслідок приватизації прямо, або через колективізацію і запровадити реальний механізм ринкових земельних відносин.
5. Створити Земельний Банк, можливо, як відділ Національного Банку України за українським зразком.
6. Переглянути науково-теоретичне і практичне

обґрунтування механізму приватизації землі через колективізацію та інші концептуальні питання комплексного реформування агропромислового комплексу.

7.Розробити і впровадити нову структуру державних, регіональних та місцевих органів управління землею та її природними ресурсами, а також виконавчих, виробничих та науково-дослідних структур і установ. Визначити їх зміст і функції без дублювання виконуваної роботи на всіх рівнях.

Олександр КОВАЛІВ - член Президії УСДП, кандидат економічних наук, голова постійної депутатської комісії земельних відносин та розвитку сільського господарства Івано-Франківської обласної Ради народних депутатів.